

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою: «Розвиток споживчого кредитування в Україні»

Виконавець

студентка 4зф9 групи

Вовк Д.В.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Гаркуша Ю.О.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2018

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Вовк Дар'ї Вікторівни

«Розвиток споживчого кредитування в Україні»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Випускна робота складається з 3 розділів.

У дипломній роботі розглядаються теоретичні аспекти споживчого кредитування. Зокрема, визначена сутність поняття споживчого кредитування, визначено його види. Досліджено інформаційно-правове забезпечення кредитування населення банками. Проведений аналіз розвитку ринку кредитування фізичних осіб. Досліджено особливості кредитних відносин з фізичними особами на прикладі конкретного банку. Вивчено механізм визначення кредитоспроможності позичальника. Досліджено зарубіжний досвід споживчого кредитування. З'ясовані негативні фактори впливу на співпрацю банків і населенням, серед яких виділено наслідки соціально-політичної та економічної кризи, падіння рівня доходів населення, високі відсоткові ставки за кредитами, недосконалість законодавства, недотримання законодавства. Автором запропоновані шляхи розвитку споживчого кредитування, зокрема: удосконалення механізму визначення кредитоспроможності позичальника; посилення ролі кредитних бюро в країні, удосконалення законодавчої бази.

Ключові слова: банк, споживчий кредит, кредит, фізичні особи, кредитні бюро, ризик, відсоток.

ANNOTATION

of graduation work for obtaining a bachelor degree

Vovk Daria Viktorovna

«Development of the consumer crediting is in Ukraine»

Odessa, 2018

The graduation work consists of 3 sections.

The theoretical aspects of credit maintenance of population are examined in diploma work. In particular, found out essence of concept of the consumer crediting, certainly his kinds. Investigational informative providing of crediting of population jars. Conducted analysis of market of the consumer crediting development. The features of credit relationships are investigational with physical persons on the example of concrete bank. The mechanism of determination of solvency of borrower is studied. Investigational foreign experience of the consumer crediting. The negative factors of influence are found out on the collaboration of banks and to the populations, which the consequences of socio-political and economic crisis, falling of level of profits of population are selected among, high interest rates after credits, imperfection of legislation, failure to observe of legislation.

By an author the offered ways of development of the consumer crediting, in particular: improvement of mechanism of determination of solvency of borrower; strengthening of role of credit bureaus is in a country, improvement of legislative base.

Key words: bank, consumer credit, credit, physical persons, credit bureaus, risk, percent.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	7
1.1 Теоретичні аспекти організації споживчого кредитування	7
1.2. Інформаційно-правове забезпечення кредитного обслуговування банками фізичних осіб	15
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНИ	26
2.1. Аналіз розвитку споживчого кредитування в Україні	26
2.2. Оцінка кредитування фізичних осіб в АТ «Райффайзен Банк Аваль»	22
2.3. Механізм визначення кредитоспроможності позичальника банку	42
Висновки до другого розділу	49
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	51
3.1. Зарубіжний досвід банківського споживчого кредитування	51
3.2. Проблеми та шляхи розвитку вітчизняного банківського споживчого кредитування	58
Висновки до третього розділу	66
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Споживче кредитування відіграє значну роль не тільки у забезпеченні соціальних потреб населення, а й впливає на розвиток економіки країни в усіх сферах, починаючи від виробництва і реалізації товарів та послуг до функціонування окремих ланок фінансової системи, в тому числі й державного бюджету. На сьогодні вже зроблені певні кроки щодо поліпшення процесу споживчого кредитування, однак залишається ще багато не вирішених моментів, які стримують розвиток кредитування фізичних осіб. Отже, виникає необхідність подальших теоретичних досліджень і пошуку практичних рішень, спрямованих на покращення механізму споживчого кредитування в Україні.

Мета дипломної роботи – дослідження та удосконалення теоретичних і методичних основ організації банківського споживчого.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано такі *завдання*:

- дослідити основні теоретичні аспекти споживчого кредитування;
- охарактеризувати інформаційно-правове забезпечення банківського кредитування населення;
- провести аналіз розвитку споживчого кредитування в Україні;
- дослідити процес споживчого кредитування в окремому банку;
- дослідити особливості визначення кредитоспроможності клієнта;
- дослідити зарубіжний досвід споживчого кредитування;
- визначити проблеми споживчого кредитування в Україні;
- запропонувати шляхи удосконалення кредитування населення в Україні.

Об'єктом дослідження є механізм банківського споживчого кредитування.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи організації банківського споживчого кредитування.

Методи дослідження. У дипломній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод наукових абстракцій, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, табличний метод, метод коефіцієнтів та методи графічного зображення, статистичні методи.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-законодавчі акти України й інших країн, які регулюють діяльність банків, інструкції та положення НБУ, наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, матеріали наукових конференцій, дані звітності банківських установ, офіційних статистичних збірників.

ВИСНОВКИ

Споживчий кредит займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн. Актуальність споживчого кредитування зростає з кожним роком, що пояснюється прагненням фізичних осіб до зростання рівня життя. Водночас активізація споживчого кредитування є економічно важливою і вигідною не тільки для населення, а й для банківських установ та для стабілізації й розвитку економіки держави загалом.

Згідно Закону України «Про споживче кредитування», споживчий кредит - грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Суб'єктами споживчого кредитування являються фізичні особи (позичальники), а ролі кредиторів виступають банки та небанківські фінансові посередники. Фізичні особи можуть стати суб'єктами кредитних відносин, якщо вони дієздатні в правовому відношенні та мають стабільні гарантовані джерела доходів.

Об'єктами банківського споживчого кредитування є витрати, пов'язані з придбанням в особисту власність споживчих товарів тривалого користування, одержанням споживчих послуг, а також витрати інвестиційного характеру, що спрямовані на придбання і будівництво житла.

Розвиток банківського споживчого кредитування в Україні можна поділити на декілька етапів: I етап «Зародження» (1991-1995 рр.), II етап «Становлення» (1995-2000 рр.), III етап «Активізація» (2000-2005 рр.), IV етап «Кредитний бум» (2005- III кв. 2008 рр.), V етап «Криза» (2008-2010 рр.), VI етап «Відновлення» (2010-2014 рр.), VII етап «Криза. Нова хвиля» (2014-дотепер).

Інформаційне забезпечення кредитної діяльності банківської установи формують різноспрямовані інформаційні потоки: інформація, що надходить

до установи банку ззовні (від НБУ, позичальників клієнтів, контрагентів, рейтингових агентств, інших фінансових установ, органів статистики, податкових органів і таке інше) та інформація, яку формують безпосередньо в установі банку.

Найбільший об'єм споживчого кредитування припав на 2008 р., до початку світової фінансової кризи. Темп зростання у 2007 р., порівнюючи з 2006 р. склав 195,6%, у 2008 р., порівнюючи з 2007 р. – 174,9%, що ще раз підтверджує масштабну кредитну експансію протягом даного періоду.

З початком світової фінансової кризи 2008 рр., розвиток банківського кредитування, в тому числі і споживчого кредитування, в Україні призупинився. Також значна девальвація гривні, вплинула на те, що більшість позичальників не змогла виконати свої зобов'язання перед кредиторами. Результатом цього стало фактичне призупинення надання нових споживчих кредитів і вельми повільне збільшення обсягів кредитування в подальшому.

З 2012 р. відбувається поступове відновлення споживчого кредитування. Банки почали приділяти більше уваги оцінюванню кредитоспроможності позичальників, суворіше контролювати ризиковість своєї діяльності. Спостерігається поступове зменшення проблемної заборгованості в кредитних портфелях банків.

Однак, загострення соціально-політичної ситуації в країні 2013-2014 рр. досить негативно вплинуло на показники банківської діяльності, а від так і на процес споживчого кредитування. Стрімке підвищення облікової ставки (до 30%), зумовило зростання вартості кредитів в тому числі і для населення. Банки практично призупинили програми автокредитування та іпотечного кредитування та зосередились на кредитах у формі кредитних карток.

Частка кредитів фізичним особам в сукупних активах банківської системи з 2014 р. постійно зменшується і за останні роки складає близько 13%, порівняно з 30,3% у 2008 р., що вказує на те, що споживче кредитування ще не повністю відновилося. Щодо насиченості кредитними

коштами економіки України, то позитивна динаміка даного показника протягом 2006-2008 рр. змінилася зниженням обсягів кредитування фізичних осіб. На сьогодні цей показник складає 5,8%, що говорить про недофінансованість домогосподарств з боку банківської системи. За рівнем проникнення роздрібного кредитування Україна на одному з останніх місць в Європі.

Активи банківського сектору відносно ВВП, починаючи з 2010 р. знижуються. Різке падіння відбулося протягом 2015-2017 рр., внаслідок виведення значної кількості неплатоспроможних банків з ринку.

Структура споживчих кредитів за типом банків за останні три роки змінилась. Зокрема, якщо в 2015 р. частка державних банків складала всього 4,8%, то станом на 31.12.2016 р. за рахунок націоналізації КБ «Приватбанк» вона зросла до 54,9%. Станом на 01.10.2017 р. споживче кредитування в основному надається державними банками та банками з іноземним капіталом.

Кредитний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» представлений кредитами, наданими юридичним та фізичним. Починаючи з 2015 р. банк почав демонструвати позитивну динаміку росту кредитного портфеля. Однак, у 2015 р. ріст кредитів скоріше можна пояснити впливом девальвації гривні на статистичні дані, ніж активною діяльністю на ринку банківських кредитів. Щодо кредитування фізичних осіб, то саме цей напрямок кредитування банку зазнав найбільшого падіння, зокрема на 23,7% протягом 2014 р. та 23% у 2015 р. Проте у 2017 р. АТ «Райффайзен Банк Аваль» активно почав відновлювати кредитування фізичних осіб (на 52% у порівнянні з 2016 р.), що пояснюється загальною тенденцією банків з іноземним капіталом.

Важливим кроком до відновлення споживчого кредитування є процес оцінки кредитоспроможності позичальника, так як кредитні портфелі вітчизняних банків характерні високим рівнем простроченої, пролонгованої і безнадійної заборгованостей, надмірною концентрацією кредитного ризику.

Тому банкам необхідно постійно удосконалюють підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників.

У країнах Центральної та Східної Європи цікавість населення до кредитування останніми роками тут постійно зростає у зв'язку з підвищенням життєвого рівня і зниженням відсоткових ставок місцевих банків. Одним і факторів впливу на попит на споживчі кредити є ціна. Наприклад вартість кредиту на купівлю автомобіля у Великобританії становить 2-3 % на рік.

На сучасному етапі кредитні бюро створено більше ніж у 120 країнах світу на основі різних форм. Розрізняють два види кредитних бюро: державні реєстри; приватні реєстри.

Державні кредитні реєстри створюються переважно центральним банком для банківського нагляду. Метою їх роботи є збір інформації переважно про банківські кредити; про кредити, більші за встановлений мінімальний розмір; зберігання інформації про історію кредитної поведінки позичальника; контроль ліквідності банківських установ; зменшення ризику дефолту банківської системи. Подання інформації банківськими установами, що підлягають нагляду, до державних реєстрів є обов'язковою.

Приватні кредитні реєстри створюються групою фінансових та нефінансових учасників. Приватні бюро кредитних історій, як правило, охоплюють значно більший масив інформації про ширше коло позичальників.

Досить важливу роль у правовому регулюванні споживчого кредитуванні у країнах Європейського союзу відіграє комплекс наднаціональних правових норм ЄС, закріплений у Директиві 2008/48/ЄС. Цей документ було розроблено з метою пришвидшення темпів розвитку транскордонного ринку споживчого кредиту в межах ЄС при одночасному зміцненні захисту споживача в даному секторі.

Одним із кроків щодо поліпшення ситуації на ринку споживчих кредитів стало прийняття Закону України «Про споживче кредитування».

Під дію Закону України «Про споживче кредитування» не потрапляють: кредити на строк до одного місяця; кредити, на суму до однієї мінімальної заробітної плати; кредити, що надаються ломбардами.

Основними проблемами банківського споживчого кредитування є розвиток інфляційних процесів, зменшення реальної заробітної плати, девальвація національної грошової одиниці, низька платоспроможність фізичних осіб, висока вартість споживчих кредитів, недостатність аналізу банківськими установами кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб, що призводить до зростання кредитних ризиків та обсягів неповернення банківських споживчих кредитів.

Для активізації та успішного розвитку споживчого кредитування банківським установам слід використовувати відсоткові важелі, зокрема зменшити відсоткові ставки за користування споживчими кредитами, що збільшить його доступність для ширшого кола платоспроможних клієнтів – фізичних осіб.

Банківським установам необхідно вдосконалювати внутрішню нормативну базу з питань споживчого кредитування та ефективніше проводити роботу з позичальниками на всіх етапах організації кредитного процесу, зокрема щодо розробки та використання методики аналізу кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб.

Стримуючим фактором являється також ріст і висока частка проблемної заборгованості. Яка сформувалася протягом останніх восьми років. Протягом останнього періоду заборгованість продовжує зростати і станом на 2017 р. складає близько 30%.

Проведений аналіз практики роботи кредитних бюро в Україні та узагальнення коментарів дослідників дають змогу стверджувати, що інститут кредитних бюро в Україні в цілому ще не працює належним чином. Кожне з функціонуючих бюро володіє певними сегментами інформації, які відрізняються за обсягами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чайковський Я.І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні // Економічний аналіз. - 2017 р. - Том 27. - № 1. – С. 157-163.
2. Про споживче кредитування: закон України № 1734-VIII 15. 08. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/page>
3. Про захист прав споживачів: закон України № 1023-XII 12. 05. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/page>
4. Галяєва, Л. Є. Проблеми розвитку банківського споживчого кредитування в Україні та Росії [Електронний ресурс] / Л. Є. Галяєва, Л. О. Гаряга // Вісник ніверситету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3(9). – С. 186-190. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/VUbsNbU/2010_3/VUBSNBU9_p186-p190.pdf.
5. Рябініна Л.В., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / За ред. Рябініної Л.В. Банківські операції: навчальний посібник. Одеса. - ОДЕУ, 2011. – 536 с.
6. Вовк, В. Я. Кредитування і контроль [Текст]: навчальний посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
7. Гроші та кредит [Текст]: підручник. – 5-те вид., без змін / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2008. – 744 с.
8. Мочерний С. В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 304 с.
9. Добрик Л.О., Кононов А.В., Гагіна Є.В. Актуальні аспекти споживчого кредитування в Україні. – 2013. - №2 // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1796>

10. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://pidruchniki.com/2015060964931/finansii/spozhivche_kredituvannya
11. Вовчак О.Д., Антонюк О.І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності // Європейські перспективи. - № 2. - 2016. С. 148-157.
12. Статистичні випуски Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57420.
13. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
14. Сидоренко В.А. Проблеми організації кредитного процесу у комерційних банках України // Вісник УБС НБУ. – 2009. – № 3(6). – С. 142 – 147.
15. Вовк В.Я. Ринок споживчого кредитування: проблеми та перспективи розвитку у посткризовий період [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fkd.org.ua/article/download/25072/22529>
16. Arnold L.G. and J. G. Riley (2009), On the possibility of credit rationing in the Stiglitz -Weiss model, American Economic Review 99. –P. 2012 – 2021.
17. Zvieriakov, M.I., Zavadska, D.V. Model of intensive innovative development: world experience of implementation and trends of formation in Ukraine // Naukovyi Visnyk NHU, 2018, No 5,155-166.
18. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії / М. І. Зверяков. – Одеса : Астропринт, 2012. – 320 с.
19. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», - 2014. – 485 с.
20. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергеева. – Київ: «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
21. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія/[Л.В. Кузнєцова, Я.С.Андрєєва, Л.В. Жердецька та

ін.]; за ред. д-ра кон. наук, проф. Л.В. Кузнецової.– Одеса.: ОНЕУ, 2015.– с. 292

22. Квасова О.П., Куксюк Т.В. Організація інформаційно-аналітичної діяльності у забезпеченні фінансово-економічної безпеки банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.inter-nauka.com/uploads/public/14314596071682.pd.

23. Спяг Г., Сас Б. Інформаційне забезпечення кредитної діяльності банку в контексті її оптимізації // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2014. – Вип. 19, ч. 1. - С. 146-154.

24. Дубчак О. Проблеми правового регулювання споживчого кредитування в Україні // Світ фінансів. - 2013. - №2. – С. 152-157.

25. Закон про споживче кредитування: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/11/17/152927.htm>

26. Закон України «Про захист прав споживачів» закон України № 1023-ХІІ від 12. 05. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page>

27. Денис О.Б. Проблеми та перспективи діяльності кредитних бюро в Україні // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2016. – Т. 21. Вип. 7-1 (49). – С. 134-137.

28. Про організацію формування та обігу кредитних історій: закон України № 2704-IV від 23.06.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2704-15>

29. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/>

30. Міщенко В., Шаповал О. Сучасна практика споживчого кредитування в Україні // Вісник НБУ. – 2013. - №11 (213). – С. 3-9.

31. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

32. Звіт про фінансову стабільність. – грудень 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>

33. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.aval.ua/about/>

34. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

35. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

36. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

37. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

38. Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників // Вісник НБУ. – 2013. -№ 12. – С. 11-15.

39. Охріменко І.В. Вдосконалення оцінки кредитоспроможності фізичних осіб в банках шляхом застосування диференційованого підходу до позичальників // Економіка і суспільство. – 2016 . - №5. – С. 383-390.

40. Невмержицький Є.В. Історія та сучасний стан розвитку кредитних бюро / Є.В. Невмержицький // Вісник НБУ. – 2009. – № 8. – С. 32–35.

41. Кредитний скоринг від А до Я (частина 1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ua.prostobankir.com.ua/individualniy_biznes/statti/kreditn.

42. Брітченко І.Г. Особливості використання скорингових систем у банківському кредитуванні фізичних осіб /І.Г. Брітченко, О.М. Момот // Наукова періодика України. – 2011. – № 17. – С. 18–23.

43. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» Постанова НБУ №351 від 30.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page2>

44. Офіційна сайт Державної іпотечної установи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ipoteka.gov.ua>.

45. Обговорення проблем сучасного споживчого кредитування // Матеріали круглого столу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poglyad.com>

46. Спірідонова І.Л. Кредитний ризик-менеджмент для економіки, що розвивається у Центральній та Східній Європі / І.Л. Спірідонова, Д.І. Ільков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>

47. Труш І.Є.Іноземний досвід здійснення банківських операцій щодо надання споживчих кредитів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.13. – С. 327-322.

48. Шаповал О.А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування : [Текст] Спец. 08.00.08: Дисертація наукового ступеню кан. екон. наук / Шаповал Олексій Андрійович // Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2017. – 261 с.

49. Дехтяр Н.А., Пігуль Н.Г. Роль бюро кредитних історій у фінансово-банківській системі / Н.А. Дехтяр, Н.Г. Пігуль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dspace.uabs.edu.ua/jspui/.../1/D_3_2005.pdf.

50. Новіков В. Кредитне бюро: проблеми і рішення / В. Новіков // Юридичний журнал. – 2004. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua/article.php?id=1074.

51. Деніс О.Б. Зарубіжний досвід роботи кредитних бюро // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 6 частина 1. – С. 85-87.

52. Goode R. Consumer Credit / R. Coode. – Boston: A.W. Sijthoff? 1978. – 488 p.

53. Пономаренко О. Перспективи застосування зарубіжного досвіду у сфері правового регулювання споживчого кредитування в Україні // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016 р. – лютий. – С. 46-51.

54. Directive 2008/48 of European Parliament and of Council. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0048>

55. Національний банк привів у відповідність до Закону України "Про споживче кредитування" дві методики розрахунку вартості кредитів для населення // Прес-реліз НБУ від 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=50043907&cat_id=55838

56. Інтернет-сторінка НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/NationalBankOfUkraine/posts/2043698699177625>

57. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» Чи справедливо ставляться до споживачів 12 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://afi.org.ua/sites/default/files/users/user59/mystery_shopping_survey_12sep2017_ua.pdf

58. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» Важливо про кредити для населення серпень 2017 р.

59. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» споживче кредитування в Україні: Правові гарантії та поточна практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gofintechua.info/wp-content/uploads/2018/02/Financial-Consumer-Protection-report_Sept2017_ua.pdf